

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра політології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан філософського факультету

Іван КАРПЕНКО

“ ” _____ 2024 р

**БЛИЗЬКИЙ СХІД ПІСЛЯ «АРАБСЬКОЇ ВЕСНИ»: ІСЛАМ,
НАФТА ТА ГЕОПОЛІТИКА**

рівень вищої освіти	магістерський
галузь знань	<u>05 Соціальні та поведінкові науки</u>
спеціальність	<u>052 Політологія</u>
освітня програма	<u>Політичні технології та аналіз політики</u>
вид дисципліни	<u>обов'язкова</u>
факультет	<u>філософський</u>

2024 / 2025 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою філософського факультету 21 червня 2024 р., протокол № 11

Розробники програми: **Целуйко** Марина Євгенівна – доцент кафедри політології філософського факультету.

Програму схвалено на засіданні кафедри політології (протокол № 14 від 19.06.2024 р.)

Завідувач кафедри політології Олександр ФІСУН

Програму погоджено з гарантом освітньої програми «Глобальні студії та світова політика»

Гарант освітньої програми Юлія БІДЕНКО

Програму погоджено науково-методичною комісією філософського факультету
Протокол № 10 від 19 червня 2024 р.

Голова науково-методичної комісії
філософського факультету Сергій ГОЛІКОВ

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни **«Близькій Схід після «Арабської весни»: іслам, нафта та геополітика»** складена відповідно до програми підготовки освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» спеціальності 052 «Політологія», освітня програма «Глобальні студії та світова політика».

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

Метою курсу є формування у студентів розуміння специфіки політичних систем, політичної культури та політичних процесів, що відбуваються у сучасних країнах Близького Сходу.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни - формування у здобувачів освіти наступних загальних компетентностей:

ЗК02. Здатність проводити дослідження на відповідному рівні.

ЗК03. Здатність розробляти проекти та управляти ними.

ЗК04. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК06. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК07. Вміння виявляти, ставити та розв'язувати проблеми.

Формування наступних спеціальних (фахових) компетентностей:

ФК02. Спроможність здійснювати фахову педагогічну та/або науково-педагогічну діяльність у закладах освіти.

ФК04. Здатність комплексно аналізувати владу та урядування, політичні системи, інститути та режими, політичні процеси та політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування.

ФК06. Здатність використовувати широкий спектр концептів і методів для інтерпретації та аналізу політики на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні.

ФК07. Спроможність ефективно виконувати політико-організаційні, експертно-аналітичні та консультативні функції на національному та міжнародному рівні.

ФК09. Здатність до системного геостратегічного мислення.

ФК10. Здатність виявляти та аналізувати констеляцію глобальних державних та недержавних гравців.

1.3. Кількість кредитів – 7

1.4. Загальна кількість годин - 210 (денне відділення)

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Обов'язкова	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
2-й	
Семестр	
3-й	
Лекції	
26 год.	
Практичні, семінарські заняття	
24 год.	
Лабораторні заняття	
Не передбачені	
Самостійна робота	

1.6. Заплановані результати навчання:

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти мають досягти наступних результатів:

ПРН02. Застосовувати спеціалізовані концептуальні знання з політології, що включають сучасні наукові здобутки у сфері професійної діяльності або галузі знань і є основою для оригінального мислення та проведення досліджень, критичне осмислення проблем у галузі та на межі галузей знань.

ПРН06. Критично осмислювати принципи здійснення влади та публічної політики, політичних інститутів та процесів, світової політики та політики окремих країн та регіонів.

ПРН08. Розробляти і реалізовувати наукові та прикладні проекти у сфері політології та з дотичних до неї міждисциплінарних напрямів з урахуванням методологічних, економічних, соціальних, правових та етичних аспектів.

В результаті вивчення курсу студенти повинні **знати:**

ПРН11. Професійно виконувати політикоорганізаційні, науково-дослідницькі, експертноаналітичні та консультаційні функції на національному та міжнародному ринку праці.

ПРН12. Мислити системно та стратегічно у розгляді світової політики.

ПРН13. Виявляти констеляцію глобальних державних та недержавних гравців.

В результаті вивчення курсу студенти повинні **вміти:**

ПРН14. Професійно вести політичні дебати від імені світових гравців.

ПРН15. Професійно розробляти політичні рішення глобального рівня управління.

2. Тематичний план навчальної дисципліни**Тема 1. Загальні особливості політичних систем і культур країн Близького Сходу.**

Поняття Близького Сходу: історичні підходи до розуміння. Ісламські й світські держави Близького Сходу. Поняття ісламської держави. Місце і функції релігії в ньому. Халіфат як історично перша ісламська держава. Інші види ісламських держав та загальні особливості функціонування їхніх політичних систем. Виникнення і зміст класичної ісламської концепції держави. Вчення правознавця А.Х. аль-Маварді. Релігійно-правові основи концепції ісламської держави. Співвідношення правових систем: адат, шаріат і державне право. Інституційна архітектура ісламської держави. Багатошаровість і мозаїчність політичної культури в країнах Близького Сходу. Традиційні і релігійні уявлення, європейські запозичення як основа політичної системи і культури у близькосхідних країнах.

Тема 2. Сучасні політичні підходи до устрою ісламської держави: фундаменталізм, традиціоналізм, модернізм

Політичні форми ісламу: фундаменталізм і традиціоналізм. Розвиток ісламської теорії держави у роботах А. Маудуді, Х. аль-Банні. Сучасні ісламські теорії держави: ісламський модернізм і ліберальний іслам. Основні риси ісламської концепції демократії. Еволюція ісламської концепції форми правління (від класичної до сучасної).

Тема 3 Специфіка політичної системи і культури Королівства Саудівська Аравія.

Роль релігії і племінного суспільства у політичній історії Саудівської Аравії. Особливості створення держави на початку ХХ ст. Релігійно-племінний союз. Особливості форми правління Саудівської Аравії. Роль і місце ісламу і духовенства у керівництві державою. Можливості і обмеження абсолютної влади династії. Демократичні реформи та їхнє значення для політичної системи Саудівської Аравії.

Тема 4. Основи політичних систем монархій Близького Сходу

Загальні основи політичних систем близькосхідних монархій. Роль і місце ісламу у суспільстві і політиці. Особливості державних і політичних устроїв у країнах Аравійського півострову: спільне і відмінне.

Тема 5. *Різноманітне та загальне у республіканських політичних системах Близькосхідного регіону.*

Ісламські та неісламські республіки. Політичні системи Ізраїлю, Туреччини і Лівану як стабільні республіки. «Арабська весна» у Сирії: причини, хід та наслідки для політичної системи. Ірак, Іран, Єгипет, Ємен – ісламські республіки Близького Сходу. Трансформація політичної системи Іраку. Проблеми повоєнного розвитку демократичних інституцій в ісламській країні. Іслам, республіканська форма правління та історичні традиції у політичній системі Ємену. Еволюція політичного устрою Ірану. Практика поєднання ісламських і демократичних елементів устрою і функціонування політичної системи. Демократичні, авторитарні і релігійні компоненти у розвитку політичної системи Єгипту.

Тема 6. *Специфіка економічного розвитку регіону: проблеми, досягнення і перспективи розвитку.*

Економічні основи країн регіону. Нафта в економіці країн Близького Сходу. Країни зі стабільною економікою і слабо розвинені країни. Економічні чинники «Арабської весни» і сучасних збройних конфліктів у регіоні. Вплив повстань і збройних конфліктів в Іраку, Сирії, Ємені, Єгипті на економіку регіону та економіку стабільних країн.

Тема 7. *Внутрішньорегіональні відносини: суб'єкти, конфлікти, тенденції розвитку.*

Близькосхідні держави як основні суб'єкти регіональної політики. Різноманітність їхніх зовнішніх інтересів і стратегій. Регіональне лідерство: Саудівська Аравія, Іран, Туреччина. Регіональні міжнародні організації як важелі впливу, їхні напрями діяльності і значення. Інші країни як суб'єкти регіональної політики. Світові лідери і країни сусіди у внутрішньорегіональних відносинах: їхні інтереси, стратегії поведінки, обсяг участі і перспективи. Недержавні суб'єкти у регіональних процесах: повстанські і терористичні організації.

Збройні конфлікти у регіоні після «Арабської весни»: Ірак, Сирія, Ємен, Палестина, Єгипет. Економічні, політичні, релігійні та інші чинники їхнього виникнення та розвитку. Спільне та особливе. Учасники конфліктів та їхні цілі й інтереси. Проблеми вирішення та перспективи розвитку цих конфліктів.

Тема 8. *Країни близькосхідного регіону у світовій політиці.*

Геополітичне та економічне значення близькосхідного регіону для світових політичних гравців. Співпраця країн Близького Сходу з міжнародними організаціями: ООН, НАТО, G20 та іншими. Двосторонні і багатосторонні відносини з американськими, європейськими, азійськими й африканськими країнами.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього -го	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с		л	п	лаб	інд	с
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
<i>Тема 1.</i> Загальні особливості політичних систем і культур країн Близького Сходу.	24	2	2			20						
<i>Тема 2.</i> Сучасні політичні підходи до устрою ісламської держави: фундаменталізм, традиціоналізм, модернізм.	24	2	2			20						

Тема 3. Специфіка політичної системи і культури Королівства Саудівська Аравія	24	2	2			20						
Тема 4. Основи політичних систем монархій Близького Сходу.	26	4	2			20						
Тема 5. Різноманітне та загальне у республіканських політичних системах Близькосхідного регіону.	32	6	6			20						
Тема 6. Специфіка економічного розвитку регіону: проблеми, досягнення і перспективи розвитку.	24	2	2			20						
Тема 7. Внутрішньорегіональні відносини: суб'єкти, конфлікти, тенденції розвитку.	32	6	6			20						
Тема 8. Країни близькосхідного регіону у світовій політиці.	24	2	2			20						
Усього годин	210	26	24			160						

4. Теми семінарських (практичних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Загальні особливості політичних систем і культур країн Близького Сходу.	2
2	Сучасні політичні підходи до устрою ісламської держави: фундаменталізм, традиціоналізм, модернізм	2
3	Специфіка політичної системи і культури Королівства Саудівська Аравія	2
4	Основи політичних систем монархій Близького Сходу	2
5	Різноманітне та загальне у республіканських політичних системах Близькосхідного регіону	6
6	Специфіка економічного розвитку регіону: проблеми, досягнення і перспективи розвитку	2
7	Внутрішньорегіональні відносини: суб'єкти, конфлікти, тенденції розвитку	6
8	Країни близькосхідного регіону у світовій політиці.	2
	Разом	24

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Вид, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1	Загальні особливості політичних систем і культур країн Близького Сходу Завдання: розглянути лекційний матеріал та наукову літературу з цієї теми, підготувати інформаційні повідомлення за питаннями теми практичного заняття	20

2	Сучасні політичні підходи до устрою ісламської держави: фундаменталізм, традиціоналізм, модернізм Завдання: розглянути лекційний матеріал та наукову літературу з цієї теми, підготувати інформаційні повідомлення за питаннями теми практичного заняття	20
3	Специфіка політичної системи і культури Королівства Саудівська Аравія Завдання: розглянути лекційний матеріал та наукову літературу з цієї теми, підготувати інформаційні повідомлення за питаннями теми практичного заняття	20
4	Основи політичних систем монархій Близького Сходу Завдання: розглянути лекційний матеріал та наукову літературу з цієї теми, підготувати інформаційні повідомлення за питаннями теми практичного заняття	20
5	Політична система у республіці Близькосхідного регіону Завдання: розглянути лекційний матеріал та наукову літературу з цієї теми, підготувати інформаційні повідомлення за питаннями теми практичного заняття	20
6	Специфіка економічного розвитку регіону: проблеми, досягнення і перспективи розвитку Завдання: розглянути лекційний матеріал та наукову літературу з цієї теми, підготувати інформаційні повідомлення за питаннями теми практичного заняття	20
7	Внутрішньорегіональні відносини: суб'єкти, конфлікти, тенденції розвитку Завдання: розглянути лекційний матеріал та наукову літературу з цієї теми, підготувати інформаційні повідомлення за питаннями теми практичного заняття	20
8	Країни близькосхідного регіону у світовій політиці Завдання: розглянути лекційний матеріал та наукову літературу з цієї теми, підготувати інформаційні повідомлення за питаннями теми практичного заняття	20
Усього		160

6. Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання не передбачені.

7. Методи навчання

Основними методами навчання є викладення лекційного матеріалу з проблематики розвитку близькосхідного регіону.

Організація семінарських занять, на яких студенти представляють доповіді за визначеними темами. Опрацювання студентами наукових праць, присвячених проблематиці політичного розвитку та регіональних відносин, збір та обробка інформації щодо національних і регіональних процесів.

Підготовка презентації з проблематики політичної трансформації після «Арабської весни». Презентація має продемонструвати навички студентів здійснювати аналіз структурних та процесуальних характеристик функціонування політичних систем близькосхідних країн. Обговорення проблемних аспектів трансформаційних процесів для розвитку у студентів критичного мислення та набуття й вдосконалення ораторських здібностей.

8. Методи контролю

При вивченні дисципліни застосовуються поточний та підсумковий семестровий контроль. Також, передбачено обов'язковий контроль засвоєння навчального матеріалу дисципліни, віднесеного на самостійну роботу.

Поточний контроль (засвоєння окремих тем) проводиться у формі усного опитування або письмового експрес-контролю на практичних заняттях, у формі виступів здобувачів з доповідями при обговоренні навчальних питань на практичних заняттях.

Підсумковий семестровий контроль з дисципліни є обов'язковою формою контролю навчальних досягнень здобувача. Він проводиться у письмовій формі у вигляді семестрового екзамену (за чотирирівневою шкалою оцінювання). Терміни проведення підсумкового семестрового контролю встановлюються графіком навчального процесу, а обсяг навчального матеріалу, який виноситься на підсумковий семестровий контроль, визначається робочою програмою дисципліни.

Сумарна кількість рейтингових балів за вивчення дисципліни за семестр розраховується як сума балів, отриманих за результатами поточного контролю та балів, отриманих за результатами підсумкового семестрового контролю. Максимальна сума балів за семестр складає 100 балів.

УВАГА! У разі використання заборонених джерел на екзамені здобувач на вимогу викладача залишає аудиторію та одержує загальну нульову оцінку (0). У разі настання / продовження дії обставин непоборної сили (в тому числі воєнного стану) здобувачам вищої освіти денної форми навчання надається можливість скласти екзамен у формі відповіді на відкриті питання дистанційно на платформі **Moodle**.

9. Схема нараховування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання									Разом	Екзамен	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	2 к\р	60	40	100
5	5	75	5	5	5	5	5	20			

При вивченні кожної теми проводиться поточний контроль у формі виступів здобувачів, написання есе або тестового контролю із заздалегідь визначених питань.

Критеріями оцінювання знань за поточний контроль є успішність освоєння знань та набутих навичок на лекціях та практичних заняттях, що включає систематичність їх відвідування, здатність здобувача засвоювати категорійний апарат, навички узагальненого мислення, логічність та повноту викладання навчального матеріалу, навички творчо підходити до вирішення поставлених завдань, активність роботи на практичних заняттях, рівень знань за результатами опитування на практичних заняттях, самостійне опрацювання тем у цілому чи окремих питань. За виступ на практичному занятті здобувач може отримати від 1 (доповнення, уточнення після відповіді або виступу іншого здобувача) до 5 (розгорнутий аналіз питання із залученням даних наукових статей, монографій, статистичних даних, схем, тощо) балів.

Критерії оцінювання роботи протягом семестру

Кількість балів	Критерії оцінювання
45-60	Систематичне відвідування лекцій та практичних занять, відсутність пропусків занять без поважної причини, відпрацювання тем практичних занять, пропущених з поважної причини, виконання завдань до кожного практичного заняття, висока активність роботи на практичному занятті, засвоєння всього обсягу матеріалу, повні та обґрунтовані відповіді при виконанні завдань, здатність визначення теоретичних питань, на які розраховані завдання, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми теми, вміння мислити абстрактно і узагальнено, здатність публічно представити матеріал.

31-44	Систематичне відвідування лекцій та практичних занять, відсутність пропусків занять без поважних причин, відпрацювання тем практичних занять, пропущених з поважної причини, виконання завдань до кожного практичного заняття, висока активність роботи на практичному занятті, засвоєння всього обсягу матеріалу, повні та обґрунтовані відповіді з несуттєвими помилками при виконанні завдань, здатність визначення теоретичних питань, на які розраховані завдання, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми теми, здатність публічно представити матеріал
26-30	Наявність пропущених лекцій та практичних занять, відпрацювання тем пропущених практичних занять, виконання завдань до кожного практичного заняття, активна робота на практичних заняттях, засвоєння основних положень курсу, допущення декількох незначних помилок при виконанні завдань, здатність визначення теоретичних питань, на які розраховані завдання, здатність публічно представити матеріал.
21-25	Наявність пропущених лекцій та практичних занять, відпрацювання тем пропущених та практичних занять, епізодична відсутність виконання завдань, участь у роботі на практичних заняттях, засвоєння окремих положень матеріалу, неповні відповіді при виконанні завдань, складності при визначенні теоретичних питань, на які розраховані завдання, здатність публічно представити матеріал.
16-20	Несистематичне відвідування лекцій та практичних занять, відсутність на заняттях без поважних причин, наявність декількох невідпрацьованих тем пропущених практичних занять, епізодична відсутність виконаних завдань, участь у роботі на практичних заняттях, засвоєння окремих положень матеріалу тем змістовного розділу, неповні відповіді, допущення помилок при виконанні завдань, великі складності при визначенні теоретичних питань на які розраховані завдання, невпевнені навички публічного представлення матеріалу.
11-15	Епізодичне відвідування лекцій та практичних занять, відсутність на заняттях без поважної причини, наявність невідпрацьованих тем пропущених лекцій та практичних занять. епізодична відсутність виконаних завдань, пасивна робота на практичних заняттях (участь у роботі останніх лише за наявності стимулу з боку викладача), наявність певного уявлення щодо матеріалу тем змістовного розділу, неповні відповіді, допущення значної кількості помилок при виконання завдання, невміння визначити теоретичні питання, на які розраховано завдання, невпевнені навички публічного представлення матеріалу.
6-10	Систематичні пропуски лекцій та практичних занять без поважних причин, наявність невідпрацьованих тем пропущених лекцій та практичних занять. систематична відсутність виконаних завдань, пасивність у роботі на практичних заняттях, неповні, необґрунтовані відповіді, допущення істотних помилок при виконанні завдань, нездатність визначити теоретичні питання, на які розраховані завдання.
0-5	Систематичні пропуски лекцій та практичних занять без поважних причин, теми пропущених лекцій та практичних занять не відпрацьовані, систематична відсутність виконаних завдань, пасивність у роботі на практичних заняттях, відсутність знань, неповні, необґрунтовані відповіді, допущення істотних помилок при виконанні завдання. Нездатність визначити теоретичні питання, на які розраховані завдання, невміння публічно представити матеріал.

Максимальна сума балів за екзамен складає **40**.

Критерії оцінювання екзаменаційної роботи

Кількість балів	Критерії оцінювання
35-40	Здобувач цілком і всебічно розкрив усі питання, вільно оперує поняттями і термінологією, демонструє глибокі знання джерел, має власну точку зору стосовно відповідних питань і може аргументовано її доводити.

29-34	Здобувач достатньо повно і всебічно розкрив усі питання, вільно оперує термінологією і поняттями, демонструє знання джерел, має власну точку зору стосовно відповідних питань і може аргументовано її доводити.
18-28	Здобувач розкрив питання у загальних рисах, але спостерігаються деякі упущення при відповіді на питання, обґрунтування неточні. Не підтверджуються достатньо обґрунтованими доказами.
10-17	Здобувач розкрив питання у загальних рисах, розуміє їхню сутність, намагається робити висновки, але при цьому слабо орієнтується в джерелах, припускається грубих помилок, матеріал викладає нелогічно.
0-9	Здобувач не в змозі дати відповідь на поставлені запитання, або відповідь не правильна, не розуміє суть питання. Не ознайомлений з джерелами. Не може зробити висновків.

Відповідно, максимальна кількість набраних балів по вивченню дисципліни складає **100** балів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
	для чотирирівневої шкали оцінювання
90 – 100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

10. Рекомендована література

Основна література

1. Бакіров В. С. Порівняльна політика: основні політичні системи сучасного світу. Х.: Видавництво ХНУ імені В.Н. Каразіна. 2008
2. Близький Схід: міжнародна безпека, регіональні відносини та перспективи для України: Монографія / Рада нац. безпеки і оборони України, Нац. ін.-т пробл. міжнар. безпеки; відп. редактор Б.О.Парахонський. К.: ПЦ “Фоліант”. 2008. 591 с.
3. Ігнетьєв П.М. Країнознавство. Країни Азії. Чернівці: Книги ХХІ, 2004. 384 с.
4. Коппель О.А. Пархомчук О.С. Міжнародні відносини ХХ століття. К.: Друкарський двір Олега Федорова, 2019. 390 с.
5. Кореньков О. «Ісламська держава»: наймасштабніша битва сучасності. Київ: видавець Мельник М.Ю., 2020. 312 с.
6. Лизогуб В. А. Країнознавство : підручник. Харків : Право, 2019. 384 с.
7. Міжнародні відносини ХХ століття: Навчальний посібник / О.А.Коппель, О.С. Пархомчук, 4-е видання. К.: ФАДА, ЛТД, 2009. 323 с.
8. Політологічний енциклопедичний словник / уклад.: Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, І. О. Поліщук та ін. За ред. М. П. Требіна. Х.: Право. 2015
9. Лісовський П.М. Міжнародні відносини: ментальність, геополітика, глобалізація: Навч. посіб. К.: Кондор-Видавництво, 2017. 156 с.
10. Стратегічні комунікації в міжнародних відносинах. Монографія. К.: Вадекс. 2019. 442 с.

Допоміжна література

1. Близький Схід та Північна Африка. Аналітичний огляд 02/2019 *Незалежний аналітичний центр геополітичних досліджень Борисфен Інтел.* 2019: https://bintel.org.ua/projects/middle_east_review/blizkij-sxid-ta-pivnichna-afrika-analitchnij-oglyad-02-2019/
2. Волович О. «Стамбульський квартет» по Сирії *Незалежний аналітичний центр геополітичних досліджень Борисфен Інтел.* 2019: http://bintel.com.ua/uk/article/11_02_istanbul/

3. Волохов В. Близький Схід: стабільна нестабільність *Незалежний аналітичний центр геополітичних досліджень Борисфен Інтел*. 2019: <http://bintel.com.ua/uk/article/blyzkyu-skhid-stabilna-nestabilnist/>
4. Волохов В. Туреччина: османська імперія встає з руїн? *Незалежний аналітичний центр геополітичних досліджень Борисфен Інтел*. 2020: https://bintel.org.ua/projects/middle_east_review/blizkij-shid-ta-pivnichna-afrika/
5. Головченко В.І., Рубель В.А. Нова історія Азії та Африки: колоніальний Схід (кінець XIX – друга третина XX ст.). К.: Либідь, 2010. 520 с.
6. Гончаренко Н.І., Сасд С.М. Анкаві. Економічні засади розвитку міжнародного співробітництва країн Близького Сходу в умовах глобалізаційного розвитку світового господарства *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. Серія. Економічні науки. Науковий журнал*. 2014/ №5-6. С. 76-77
7. Гуменюк Н. Майдан Тахрір. У пошуках втраченої революції. Київ: Політична критика. 2015. 320 с.
8. Двостороннє співробітництво: Близький Схід та Африка / Міністерство закордонних справ України: <https://mfa.gov.ua/dvostoronnye-sprivrobitnictvo/blizkij-shid-ta-afrika>
9. Жільбер Ашкар, Нада Матта. Що сталося з Арабською весною? *Політична критика*. 2016: <https://politkrytyka.org/2016/01/12/shho-stalosya-z-arabskoju-vesnoyu/>
10. Ігошина Ж.Б. Трансформація арабських країн у контексті процесів глобалізації: автореф. дис.... канд. політ. наук: 23.00.04; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад». Одеса. 2011. 19 с
11. Кокорський В.Ф., Смирнова К.Є. Арабські революції: перспективи демократизації в регіоні: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2011_48/Gileya48/P34_doc.pdf
12. Країнознавство: підручник / В.П.Крижанівський, М.С. Дорошко, , В.І. Головченко та ін.; за ред. проф. Дорошка М.С. 2-ге вид., переробл. і доповн. К.: Знання. 2012. 439 с.
13. Краснюк І.В. Наслідки арабської весни в політиці Близького Сходу *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. 2016. Вип. 23(2). С. 148-154.
14. Сапронова М. Генезис арабских революцій. *Международные процессы*. Т. 9. № 3 (27). сентябрь-декабрь. 2011: <http://www.intertrends.ru/twenty-seventh/15.htm>
15. Спалах: заворушення в арабських країнах: <http://www.grani-t.com.ua/books/2290>
16. Ремовська О. Арабська весна й інтернет як осередок зародження протесту: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/24700020.html>.
17. Рубцова М.Ю., Гасім С., Голиков А.П. Співробітництво України з арабськими державами Перської затоки. Харків. 2010. 122 с.
18. Троян С. С. Арабські революції 2010–2011 років та їх наслідки: http://irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?_C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nvdau_2012_19_27.pdf
19. Швед В.О. «Арабська весна» у контексті сучасного трансформаційного процесу на Близькому і Середньому Сході *Проблеми всесвітньої історії*. 2016. №1. С. 109-122.
20. Юрчак В. «Арабська весна»: франко–американська позиція. *Гілея. Зб. наукових праць*. Київ. 2013. Вип. 75 (№8). 588 с.
21. Barrett, Richard. 2017. *Beyond the caliphate: Foreign Fighters and the Threat of Returnees*. URL: <http://thesoufancenter.org/wp-content/uploads/2017/10/Beyond-the-Caliphate-Foreign-Fighters-and-the-Threat-of-Returnees-TSC-Report-October-2017.pdf>
22. Horton M.. 2020. Whither al-Qaeda in the Arabian Peninsula? *Terrorism Monitor*. Vol. 18 Iss.: 4. URL: https://jamestown.org/program/whither-al-qaeda-in-the-arabian-peninsula/?mc_cid=177a7fe5d2&mc_eid=ecbad15493
23. Jacob Lees Weiss, 2020. How Will Khadimi Confront Kata'ib Hezbollah? *Terrorism Monitor*. Vol.: 18 Iss. 14. URL: <https://jamestown.org/program/how-will-khadimi-confront-kataib-hezbollah/>
24. Michael Horton, 2020. Saudi Arabia's Heavy-handed Approach to Tribesmen will Backfire, *Terrorism Monitor*. Vol.: 18 Iss. 10. URL: <https://jamestown.org/program/saudi-arabias-heavy-handed-approach-to-tribesmen-will-backfire/>

25. Walter, Barbara. 2018. Why Moderates Support Extreme Groups, *Foreign Affairs*. URL: https://www.foreignaffairs.com/articles/2018-06-18/why-moderates-support-extreme-groups?cid=nlc-fa_fatoday-20180618

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Сайт Організації Об'єднаних Націй: <http://www.un.org/russian/documen/basicdoc/charter.htm>
2. Сайт Організації Північноатлантичного договору <https://www.nato.int/cps/uk/natohq/index.htm>
3. Міжнародний інститут політики: <http://www.rand.org/>
4. Стокгольмський міжнародний інститут проблем миру: <http://www.sipri.org/>
5. Інститут дослідження війни: <http://www.understandingwar.org>
6. Періодичне видання. <http://www.washingtoninstitute.org>
7. Періодичне видання. <http://www.al-monitor.com>
8. Періодичне видання. <https://www.jamestown.org>
9. Журнал геополітичної аналітики. <https://bintel.org.ua/analytics/geopolitics/zhurnal-bintel-2019-4/>
10. Періодичне видання. <https://www.foreignaffairs.com>
11. Економічні огляди. Middle East Economy Watch: <https://www.pwc.com/m1/en/publications/middle-east-economy-watch/weaker-oil-covid-19-lockdowns-pushed-down-2020-forecasts.html>
12. Публікації МВФ: <https://www.imf.org/en/publications>
13. Електронна бібліотека МВФ: <https://www.elibrary.imf.org/?redirect=true>
14. Вашингтонський інститут дослідження політики Близького Сходу: <http://www.washingtoninstitute.org>

Особливості навчання за денною формою в умовах воєнного стану освітній процес в університеті здійснюється за змішаною формою навчання, а саме: *дистанційно* (за затвердженим розкладом занять) на платформі Zoom проводяться всі лекційні заняття. Складання підсумкового семестрового контролю відбувається дистанційно на платформі **Moodle**.